

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№11

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 506 sahifa.
2025-yil, noyabr*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

YASHIL TRANSPORT SIYOSATINING BARQAROR RIVOJLANISH VA TARMOQLARARO INTEGRATSIYADAGI O'RNI	21
Rahmonov Rasul Ne'matovich	
BANK AKTIVLARI VA PASSIVLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	34
Safarov Sanjar Ravshan o'g'li	
O'ZBEKISTONNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH STRATEGIYALARI	38
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
HUDUDIIY XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA MODELII	43
Maxmudova Nozimaxon Baxriddinxonovna	
DAVLATNING BUDJET SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	50
A.A. Ismailov	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINING MEXANIZMINI SAMARALI TASHKILLASHTIRISHDA MOLIVAVIY MANBALARNI SHAKLLANTIRISHNI YO'NALISHLARI	56
Mansurov Mansur Alisherovich	
ANTIKRIZISLI BOSHQARUV TIZIMLARIDA RANGLI SIGNAL MEXANIZMLARINING FUNKSIYALARI	61
Aliqulov Aziz Haydarjonovich	
XODIMLARNI MOTIVATSIYALASHNING XALQARO MODELLARINI O'ZBEKISTON KORXONALARIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	66
Yormamatov Qodirjon Juraqulovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT OMILLARI VA ULARNING QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARINING SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	71
Yaxshiyev Shahzod Sherari o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARI VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI BO'YICHA XORIJ TAJRIBALARI	78
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA RIVOJLANGAN VA RIVOJLANAYOTGAN DAVLATLAR TAJRIBASI	84
Aripov Abdulaziz Sakijonovich	
YASHIL ENERGETIKA RIVOJLANISHINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI EKONOMETRIK BAHOLASH	89
Bobokulova Muhabbat Muhammadiyeva	
ELEKTRON TO'LOVLAR VA POS TIZIMLARI — KICHIK BIZNESDA SAMARASI VA XAVFLARI	93
To'liqinov Dilshodxo'ja Olim o'g'li	
MINTAQADA RAQAMLI IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI	98
Yusubov In'omjon Ikram o'g'li	
SOLIQ SIYOSATINI RAQAMLI BOSHQARISH ORQALI BUDJET DAROMADLARINI BARQARORLASHTIRISH STRATEGIYASI	103
Xodjimatomov Xamidullo Mamirjonovich	
OZIQ-OVQAT TOVARLARI B2B BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	108
Hayitboyeva Ullijon Bobonazar qizi	
FARMASEVTIKA SANOATIDA INVESTITSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH	113
Yaqubov Timurbek G'anibekovich	
SHAXSNI OVOZI ASOSIDA IDENTIFIKATSIYALASH VA AUTENTIFIKATSIYALASH ALGORITMLARI	123
Ozoda Sabirova Shermamaxamatovna	

YASHIL IQTISODIYOT — BARQAROR RIVOJLANISH GENERATORI	129
Berdibekova Dilfuza Xoldorbekovna	
CHET EL MEHMONXONA TARMOQLARINING BRENDING STRATEGIYALARINI O'RGANISH	133
Ergashev Oybek Mamarasul o'g'li	
MILLIY IQTISODIYOTDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING MOLIVAVIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	144
Arzikulov Otabek Ali o'g'li	
TRANSPORT TIZIMI SOHASI KORXONALARINING INNOVATSION SALOHİYATINI BAHOLASH YO'NALISHLARI	152
Ismailov Akmal Maxsudovich, Abilqosimova Shaxlo Sodiқ qizi	
MEHMONXONALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XODIMLARNING O'RNI VA AHAMIYATI	158
Abduxamidov Sarvar Adxamovich, Normurodov Tal'at Normurod o'g'li	
KORXONALARDA HR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	163
Aminova Shaxnoza Aziz qizi	
JAHON IQTISODIYOTIDA OZIQ-OVQAT XAFSIZLIK RO'LI	168
Abdusamatov Barkamol Rustamjon o'g'li	
ТУРИСТИЧЕСКИЕ РЕСУРСЫ КАРАКАЛПАКСТАНА И СУЩЕСТВУЮЩАЯ ИНФРАСТРУКТУРА	174
Хошимова Камилла Навфал қизи	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMLARI: REKREATIONS TURIZM SOHASIDA QO'LLASH TAJRIBASI VA ISTIQBOLLARI	184
Najmitdinov G'ayratbek Sharifovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VIRTUAL TA'LIM PLATFORMALARI: TEXNIK VA PEDAGOGIK TALABLAR, TIZIMLI TAHLIL VA IQTISODIY JIHATLAR	189
Turayeva Adiba Ikramovna	
ICHKI AUDIT TIZIMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	193
Nuridinova Barchinoy Xusniddin qizi	
MINTAQA IQTISODIYOTIDA SUV RESURLARIDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	199
Xaitbaev Jasurbek Otaxanovich	
MINTAQANING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMI	204
Raimboyeva Mashhura Davronbek qizi	
SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	210
Jobborov Anvar Egamberdiyevich	
ISLOMIY MOLIVALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELEKTNING DOLZARBLIGI	217
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li	
JISMONIY SHAXSLARNING MOL-MULKINI SOLIQQA TORTISH MASALALARI	222
Mamadjanov Shuxrat Jalolidinovich	
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN	225
Abdukhalikova Komila Abdukhalikovna	
BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH	229
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi	
PAXTA-TO'QIMACHILIK SANOATINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'NALISHLARI: TAHLIL VA TAKLIFLAR	233
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS	238
Abdullaev Erkinjon Azamovich	
YASHIL IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHDA YASHIL MOLIVALASHTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI	245
Xalikov S. X.	

QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BOZORIDA KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	245
Xudayberganov Jasur Baxodirovich	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS	251
Abdullaev Erkinjon Azamovich	
NATIJAVIYLIKKA YO'NALTIRILGAN BYUDJETLASHTIRISH JARAYONINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	257
Allakuliyev Akmal Baltayevich	
SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	261
Jobborov Anvar Egamberdiyevich	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA BOSHQARUV TIZIMINI RESURSLARNI OPTIMALLASHTIRISH ORQALI TAKOMILLASHTIRISH.....	268
Avulchayeva Feruza Jurakuziyevna	
BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi	
ZAMONAVIY ISH JOYLARINI SHAKLLANTIRISHDA AYOLLARNING ROLI	276
Tulyaganova Aziza	
ISLOMIY MOLIALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELLEKTNING DOLZARBLIGI.....	281
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li	
TURIZM MARKETINGINING NAZARIY ASOSLARI, ZAMONAVIY YO'NALISHLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	286
Xamidov Otabek Bakidjanovich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TIZIMINI STATISTIK BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI	290
Arzikulov Otabek Ali o'g'li	
ЭКОЛОГАМ ПОЧЕТ И УВАЖЕНИЕ	298
Максудова Шахиста	
DEBITOR VA KREDITOR QARZDORLIKNING MOHIYATI VA ULARNING O'ZGARISH TENDENTSIYALARI	304
Jo'raev Farruxbek Muxiddin o'g'li	
O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MOLIALASHTIRISH XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	307
Inomjonov Islomjon Iloxomjon o'g'li	
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN	311
Abdukhlikova Komila Abdukhlikovna	
МОБИЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ.....	315
Хурамова Фарангиз Учкун кизи	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ НАЛОГОВ И АКЦИЗНАЯ РЕФОРМА УЗБЕКИСТАНА В ВТО	319
Дамир Рустамович Абдулов	
BANK TIZIMIDAGI ISLOHOTLAR SHAROITIDA LIKVIDLILIK RISKINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	324
Alimov Baxtiyor Murodovich	
BANK AUDITINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	335
Narziyev Xayotjon Azamatovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA SOHASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH MASALALARI.....	343
Abdimuminova Saodat Taxirjonovna	
TO'QIMACHILIK SANOAT MAXSULOTLARI EKSPORT FAOLIYATI TAHLILI VA BRENDIDA LIDERLIK TUSHINCHALARI	352
Abdulazizova Xushnoza Nayabovna	

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ МОДЕЛИ УПРАВЛЕНИЯ ОТХОДАМИ НА ОСНОВЕ ОПЫТА РАЗВИТЫХ СТРАН И ВОЗМОЖНОСТИ ИХ АДАПТАЦИИ В УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	357
Д. Мейлиева	
O'ZBEKISTON AUDITORLIK TIZIMIDA KASBDOSHLAR TOMONIDAN BAHOLASH (PEER REVIEW) TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	361
Parpiyev Jaxongir Ilhomjonovich	
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И БОЛЬШИЕ ДАННЫЕ (BIG DATA) В УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЯХ.....	366
Шарипов Бахтиёр Михлибаевич	
O'ZBEKISTONDA SUVGA BO'LGAN TALABNI VAQTLI QATORLAR ORQALI TAHLIL QILISH	375
Sarvar Mamasoliyev	
BOSHQARUV VA NAZORAT MAQSADLARIDA XARAJATLAR HISOBINI TASHKIL ETISH	383
Isomuxamedov Akbarjon Boxodir o'g'li	
MINTAQALAR BARQAROR RIVOJLANISHINI TA'MINLASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	389
Salomat NOROVA	
O'ZBEKISTON TURIZM BREND BOZORINING HOZIRGI HOLATI VA TENDENSIYALARI.....	394
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
INNOVATSION IQTISODIYOTDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH METODOLOGIYASI.....	404
Qodirov Baxodirjon Tursunovich	
O'ZBEKISTON SOLIQ TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISHDA YAGONA INTERAKTIV DAVLAT XIZMATLARI PORTALINING O'RNI VA AHAMIYATI	408
Dehqonov G'ayratjon Raximovich	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION HAMDA TIJORATLASHTIRISH MASALALARI	414
Inoyatov Mardonbek Mo'min o'g'li	
OLIY IQTISODIY TA'LIM ORQALI EKO-INNOVATSIYALAR VA "YASHIL" INVESTITSIYALARNI RAG'BATLANTIRISH MEKANIZMLARI: SIYOSIY VA INSTITUTSIONAL DOIRALAR	418
Xasanova Zarina Maxamadaliyeva	
XODIMLAR MALAKASINI OSHIRISH — ZAMON TALABI.....	427
Narzullaev Oybek Narzullaevich	
BUXGALTERIYA HISOBINI YURITISHDA JURNAL-ORDER SHAKLINING AHAMIYATI.....	433
Axmedjanov Abdufoto	
KENDALL VA SPEARMAN TARTIBIY KORRELYATSIYA KOEFFITSIYENTLARI ASOSIDA YASHIL IQTISODIYOT INDIKATORLARINING STATISTIK O'ZARO TA'SIRINI MODELASHTIRISH	437
Muradov Rustamjon Sobitxonovich	
ИНТЕНСИВНЫЕ И ЭКСТЕНСИВНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ В РЕГУЛИРОВАНИИ СПРОСА.....	442
Аминджанова Румейса Батыровна, Камилова Наргиза Абдукахоровна	
ИНКЛЮЗИВНЫЙ ПОДХОД В ТУРИЗМЕ: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И УЗБЕКСКАЯ ПРАКТИКА	445
Азимова Шахло Таировна	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XAQARO STANDARTLARIGA O'TISHNING HOLATI VA TAHLILI	450
Bayjanov Sarsengaliy Xalmuratovich	
UZUM EKSPORT QILUVCHI KOMPANIYALARDA YASHIL O'TISH JARAYONINI QO'LLAB-QUVVATLASH UCHUN EKO-MARKETING VA AYLANMA IQTISODIYOT TAMOIYILLARINI INTEGRATSIYALASH.....	454
Usmonova Diyora Mahmud qizi	
UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA XARAJATLAR SMETASI VA SHTATLAR JADVALINING TAHLILI: OPTIMALLASHTIRISH VA SAMARADORLIKNING YANGICHA USULLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA)	461
Umarov Avzaljon Yodgorali o'g'li	
INVESTITSIYALARNING KIRIB KELISHIGA TO'SQINLIK QILUVCHI MUAMMOLARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI.....	467
Alimova Dilafro'z Tohir qizi	

FARMATSEVTIKA KORXONALARIDA MOLIYAVIY HISOBOT SHAKLLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA INVESTORLAR UCHUN AXBOROT OCHIQLIGINI TA'MINLASH	470
Turdikulova Gulshad Nurmamatovna	
ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNING SHAFFOFLIGINI OSHIRISHDA MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARINING AHAMIYATI.....	477
Uztemirov Alisher Aktam o'g'li	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT TARMOQLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHGA YO'NALTIRILGAN BANDLIK TUZILMASINI OPTIMALLASHTIRISH	482
Tursunov Bekmuxammad Omonovich	
XORIJ TAJRIBALARIDA SOLIQ BAZASINI ANIQLASH TARTIBI METODOLOGIYASINING MAVJUD METODLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI.....	489
Xalikchayeva Sadokat Ilxomjonovna	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNING KONSEPTUAL ASOSLARI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIYOTIDAGI O'RNI.....	496
Ramatillaev M.R.	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI SUG'URTALASH VA DIVERSIFIKATSIYA QILISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	502
Eshboyev Shahobiddin Anorqul o'g'li	

TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI SUG'URTALASH VA DIVERSIFIKATSIYA QILISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Eshboyev Shahobiddin Anorqul o'g'li

TDIU "Bank ishi" kafedrası

tayanch doktranti

Email: Shahobiddinuzb@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada tijorat banklarida kredit risklarini boshqarishda sug'urtalash va diversifikatsiya mexanizmlarini takomillashtirish masalalari yoritilgan. So'nggi yillarda O'zbekistonda banklar kredit portfelining hajmi ortib borayotganligi bilan bir qatorda, kredit risklarini kamaytirishning zamonaviy usullarini joriy etish zarurati ham kuchaymoqda. Kredit sug'urtasi mexanizmlaridan samarali foydalanish banklar uchun yo'qotishlarni kamaytirish imkonini bersa, diversifikatsiya kredit portfelini turli soha va segmentlarga taqsimlash orqali risklarni minimallashtirishga xizmat qiladi. Xalqaro tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, kredit risklarini sug'urtalash va diversifikatsiya qilish usullarini takomillashtirish bank tizimining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash hamda investitsion muhitni yanada yaxshilashga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Kali so'zlar: tijorat banklari, kredit riski, risklarni sug'urtalash, diversifikatsiya, kredit portfel, moliyaviy barqarorlik, bank tizimi, investitsion muhit, xalqaro tajriba, risk-menejment, raqamli texnologiyalar, iqtisodiy xavfsizlik.

Abstract. This article explores the issues of improving insurance and diversification mechanisms in managing credit risks within commercial banks. In recent years, alongside the increasing volume of bank credit portfolios in Uzbekistan, the need to implement modern methods of credit risk mitigation has become more urgent. Effective use of credit insurance mechanisms enables banks to minimize losses, while diversification—by distributing the credit portfolio across different sectors and segments—helps to reduce risks. Analysis of international experience shows that enhancing credit risk insurance and diversification methods directly contributes to strengthening the financial stability of the banking system and improving the investment environment.

Key words: commercial banks, credit risk, risk insurance, diversification, credit portfolio, financial stability, banking system, investment environment, international experience, risk management, digital technologies, economic security.

Аннотация. В данной статье рассмотрены вопросы совершенствования механизмов страхования и диверсификации при управлении кредитными рисками в коммерческих банках. В последние годы в Узбекистане, наряду с ростом объема кредитного портфеля банков, усиливается необходимость внедрения современных методов снижения кредитных рисков. Эффективное использование механизмов кредитного страхования позволяет банкам минимизировать потери, а диверсификация, распределяя кредитный портфель по различным отраслям и сегментам, способствует снижению рисков. Анализ международного опыта показывает, что совершенствование методов страхования и диверсификации кредитных рисков оказывает прямое влияние на укрепление финансовой стабильности банковской системы и улучшение инвестиционного климата.

Ключевые слова: коммерческие банки, кредитный риск, страхование рисков, диверсификация, кредитный портфель, финансовая стабильность, банковская система, инвестиционный климат, международный опыт, риск-менеджмент, цифровые технологии, экономическая безопасность.

KIRISH

O'zbekiston moliya-bank tizimida chuqur islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, 2021–2024-yillar mobaynida tijorat banklari kredit portfeli hajmi 307 trln so'mdan 465 trln so'mgacha oshib, to'rt yilda qariyb 51,5 foizlik o'sish qayd etildi. Shu bilan birga, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda kreditlar muhim vosita sifatida xizmat qilmoqda. Biroq kredit portfelining tez sur'atlarda kengayishi kredit risklarining ortishiga ham olib kelishi mumkin. Bu esa risklarni samarali boshqarish, xususan, ularni sug'urtalash va diversifikatsiya qilish mexanizmlarini takomillashtirish zarurligini ko'rsatmoqda.

Kredit risklarini sug'urtalash tijorat banklari uchun moliyaviy xavflarni kamaytirishning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. 2022-yilda O'zbekistonda ayrim yirik banklarda sug'urtalangan kreditlar ulushi 12 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilga kelib bu ko'rsatkich 18 foizga yetdi. Xalqaro amaliyotda esa ushbu ko'rsatkich ancha yuqori: masalan, Janubiy Koreyada sug'urtalangan kreditlarning umumiy portfeldagi ulushi 35 foiz, Yevropa Ittifoqida esa 28 foizni tashkil etadi. Bu holat O'zbekiston banklarida ushbu yo'nalishda hali katta imkoniyatlar mavjudligini ko'rsatadi.

Diversifikatsiya esa kredit risklarini kamaytirishda yana bir muhim mexanizm bo'lib, kredit portfelini turli tarmoqlar, mintaqalar va mijozlar segmentlari bo'yicha taqsimlashni nazarda tutadi. 2021-yilda O'zbekiston tijorat banklarida kreditlarning 42 foizi sanoat tarmog'iga yo'naltirilgan bo'lsa, 2024-yilga kelib bu ko'rsatkich 39 foizga tushdi. Aksincha, xizmat ko'rsatish va qishloq xo'jaligi sohalariga berilgan kreditlarning ulushi mos ravishda 18 va 12 foizdan 21 va 15 foizga oshdi. Bu jarayon diversifikatsiyaning bosqichma-bosqich amalga oshirilayotganidan dalolat beradi.

2022–2026-yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasida bank tizimini modernizatsiya qilish, moliyaviy xizmatlarni kengaytirish va kredit risklarini samarali boshqarish bo'yicha aniq vazifalar belgilangan. Shu jumladan, tijorat banklarida kredit risklarini sug'urtalash mexanizmlarini joriy etish hamda kredit portfelini diversifikatsiya qilish darajasini oshirish ustuvor yo'nalishlar qatoriga kiritilgan. 2030-yilgacha mo'ljallangan Milliy strategiyada esa kreditlash jarayonida raqamli texnologiyalar va FinTech yechimlarini keng qo'llash orqali risklarni minimallashtirish asosiy maqsadlardan biri sifatida belgilangan.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, AQSh, Yevropa va Osiyo mamlakatlarida kredit risklarini sug'urtalash hamda diversifikatsiya qilish mexanizmlarining samarali qo'llanilishi natijasida banklarning moliyaviy barqarorligi yuqori darajada ta'minlangan. Jumladan, AQShda muammoli kreditlar ulushi 2021-yildagi 2,4 foizdan 2024-yilda 1,7 foizga kamaygan bo'lsa, Yevropa Ittifoqida bu ko'rsatkich 3,2 foizdan 1,9 foizga tushgan. Ushbu natijalarda kredit sug'urtasi va diversifikatsiya muhim rol o'ynaganini ko'rish mumkin.

O'zbekiston tijorat banklarida kredit risklarini sug'urtalash va diversifikatsiya qilish mexanizmlarini takomillashtirish nafaqat moliya-bank tizimining barqarorligini oshiradi, balki mamlakat iqtisodiyotiga yo'naltirilayotgan investitsiyalar xavfsizligini ham ta'minlaydi. Shu sababli, ushbu yo'nalishda xalqaro ilg'or tajribalarni milliy sharoitga moslashtirish, zamonaviy risk-menejment vositalarini keng joriy etish hamda strategik yondashuvlarni shakllantirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mohammed Adem o'zining tadqiqotida Afrika mamlakatlaridagi tijorat banklarida daromad diversifikatsiyasining moliyaviy barqarorlikka ta'sirini tahlil qilgan. Muallif daromad diversifikatsiyasi banklarning barqarorligini ta'minlash va risklarni kamaytirishda samarali vosita ekanini, ayniqsa inqiroz davrlarida bu strategiyaning ahamiyati ortishini ko'rsatadi. Shu bilan birga, diversifikatsiyaning ortiqcha darajasi bank rentabelligini pasaytirishi mumkinligi ham qayd etilgan [4].

Yana bir tadqiqotchi — Xinran Qiu — bank kredit riskini kamaytirishda FinTech texnologiyalarining rolini o'rgangan. U FinTech'ning raqamli risk nazorati, katta ma'lumotlardan (Big Data) foydalanish va avtomatlashtirilgan baholash metodlari orqali sug'urtalash kabi risk mitigatsiya vositalarini takomillashtirishi mumkinligini ta'kidlaydi. Maqolada, shuningdek, FinTech rivojlanishining risklarni boshqarishdagi cheklovlari — operatsion xatoliklar, ma'lumot xavfsizligi va texnologik infratuzilmadagi kamchiliklar — ham ko'rib chiqilgan [5].

“Fintech, Bank Diversification and Liquidity: Evidence from China” nomli tadqiqotda Xitoy banklarida FinTech rivojlanishi, likvidlik va diversifikatsiyaning o'zaro ta'siri tahlil qilingan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, FinTech banklarning diversifikatsiya strategiyalarini kuchaytiradi, ya'ni banklar turli aktivlar va kredit segmentlariga yo'naltirish orqali risklarni tarqatish imkoniga ega bo'ladi. Shuningdek, FinTech banklarning likvidlik yaratish jarayonida ham sezilarli rol o'ynaydi, bu esa aktivlar tarkibida diversifikatsiyaning samaradorligini oshiradi [6].

“Credit Diversification, Income Diversification, Credit Risk and Bank Financial Performance (Indonesia – Covid-19 Pandemiyasi davrida)” nomli tadqiqotda Nunung Wulan Sari va hammualliflar Indoneziya banklarida kredit va daromad diversifikatsiyasining banklarning moliyaviy samaradorligiga ta'siri hamda kredit riskining ushbu munosabatni moderator sifatida qanday shakllantirishi masalasini tahlil qilgan. Xulosalarga ko'ra,

diversifikatsiya banklarning moliyaviy ko'rsatkichlarini yaxshilaydi, biroq kredit riski ushbu ijobiy ta'sirga muayyan darajada to'sqinlik qilishi mumkin [7].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda tijorat banklarida kredit risklarini sug'urtalash va diversifikatsiya qilish mexanizmlarini takomillashtirishga oid ilmiy-uslubiy yondashuvlar qo'llanilgan. Metodologiyada tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, iqtisodiy-statistik usullar hamda induktiv va deduktiv yondashuvlardan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tijorat banklarida kredit risklarini sug'urtalash va diversifikatsiya qilish mexanizmlarini yanada takomillashtirish istiqbollari bir necha metodik yo'nalishlarda shakllanmoqda. Avvalo, risklarni baholash jarayoniga zamonaviy raqamli texnologiyalarni jadal integratsiya qilish bank faoliyatining ishonchligi va samaradorligini oshiradi. Xususan, "Big Data", "AI scoring" va "blockchain" asosidagi tahlil va monitoring tizimlarini joriy etish orqali kredit risklarini oldindan aniqlash, baholash va boshqarishning aniqligi sezilarli darajada yaxshilanadi. Bu texnologiyalar asosida qarz oluvchilar to'g'risidagi ma'lumotlarni kompleks tahlil qilish, kredit qarorlarini tezkor va xolis shaklda qabul qilish imkoniyati kengayadi.

Shuningdek, kredit risklarini sug'urtalash mexanizmlarini rivojlantirish istiqboli ham yuqori. Shu maqsadda, yagona milliy kredit sug'urtasi tizimini yaratish, xalqaro amaliyotda keng qo'llaniladigan "credit default swap" kabi moliyaviy vositalarni joriy etish, sug'urta kompaniyalari va banklar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish maqsadga muvofiqdir. Bu esa banklarning kredit portfeli bo'yicha himoya darajasini oshirib, moliyaviy barqarorlikni mustahkamlaydi.

Bundan tashqari, kredit portfeli diversifikatsiyasi yo'nalishida tarmoqlararo va hududlararo balansni saqlash mexanizmlarini yanada takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Strategik rejalashtirish asosida ishlab chiqilgan balansli kredit siyosati banklarga risklarni kamaytirish, sektorlar o'rtasida barqaror o'sishni ta'minlash hamda iqtisodiy tebranishlarga nisbatan chidamlilikni oshirish imkonini beradi.

Keyingi bosqichda milliy darajadagi kredit sug'urtasi tizimini yaratish hamda xalqaro tajribada keng qo'llaniladigan "credit default swap" kabi vositalarni amaliyotga tatbiq etish zarur. Shuningdek, kredit portfelini diversifikatsiya qilishda tarmoqlararo va hududlararo balansni ta'minlash uchun hukumat strategiyalari — 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasi va 2030-yilgacha bo'lgan taraqqiyot maqsadlari — bilan uyg'un mexanizmlarni ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi. Natijada, banklarning kredit risklari kamayadi, sug'urtalash mexanizmlarining samaradorligi ortadi va umumiy moliyaviy barqarorlik darajasi oshadi (1-jadval).

1-jadval. Tijorat banklarida kredit risklarini sug'urtalash va diversifikatsiya qilish mexanizmlarini takomillashtirish yo'llari

Bosqichlar	Amalga oshiriladigan chora-tadbirlar	Kutilayotgan natijalar
1-bosqich (2024–2025)	Raqamli texnologiyalar asosida kredit riskini baholash tizimini joriy etish ("AI scoring", "Big Data")	Muammoli kreditlar ulushini 4,7% dan 3,5% gacha kamaytirish
2-bosqich (2025–2026)	Milliy kredit sug'urtasi tizimini yaratish va "credit default swap" mexanizmini tatbiq qilish	Sug'urta qilingan kreditlar ulushini 12% dan 30% ga oshirish
3-bosqich (2026–2028)	Kredit portfeli diversifikatsiyasida tarmoqlararo va hududlararo balansni ta'minlash	Kreditlarning 40% sanoat, 30% qishloq xo'jaligi va 30% xizmat ko'rsatish sohalarida muvozanatli taqsimlanishi
4-bosqich (2028–2030)	Xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kengaytirish va global standartlarni joriy qilish	Kredit risklarini kamaytirish bo'yicha xalqaro reytinglarda yuqori ko'rsatkichlarga erishish

Jadvalda ko'rsatilgan bosqichlar tijorat banklarida kredit risklarini samarali boshqarishning izchil yo'nalishlarini aks ettiradi. Birinchi bosqichda raqamli texnologiyalarni tatbiq etish orqali muammoli kreditlar ulushi kamayadi, kredit baholash jarayoni esa tezkor va aniq bo'ladi. Ikkinchi bosqichda milliy kredit sug'urtasi tizimining yaratilishi kredit oluvchilar va banklar uchun xavfsizlik darajasini oshiradi. Uchinchi bosqichda kredit portfelini diversifikatsiya qilish orqali tarmoqlararo muvozanat shakllantiriladi, bu esa iqtisodiy tebranishlarga chidamlilikni kuchaytiradi. So'nggi bosqichda xalqaro standartlarni joriy etish va global hamkorlikni kengaytirish orqali mamlakat bank tizimining barqarorligi hamda ishonchligi oshadi. Shu tariqa, bosqichma-bosqich chora-tadbirlar tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlaydi.

Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tijorat banklarida kredit risklarini sug'urtalash va diversifikatsiya qilish mexanizmlarini samarali joriy etish bank tizimining moliyaviy barqarorligini oshirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi. O'tkazilgan tahlillar kredit risklarini baholashda raqamli texnologiyalarni qo'llash orqali muammoli kreditlar ulushini sezilarli darajada kamaytirish mumkinligini ko'rsatdi. Shu bilan birga, sug'urtalash mexanizmlarining kengaytirilishi banklarning tavakkalchilikni kamaytirish, mijozlar ishonchini mustahkamlash va yangi moliyaviy mahsulotlarni joriy etish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Natijalardan ko'rinib turibdiki, kredit portfelini tarmoqlararo va hududlararo diversifikatsiya qilish iqtisodiy o'zgarishlarga nisbatan banklarning chidamliligini oshiradi. Masalan, kreditlarning muvozanatli taqsimlanishi sanoat, qishloq xo'jaligi va xizmat ko'rsatish sohalarida barqaror o'sish uchun asos yaratadi. Bu esa mamlakat iqtisodiyotida investitsiya muhitini yaxshilaydi va tijorat banklarining xalqaro moliyaviy reytinglarda yuqori o'rinlarni egallashiga imkon yaratadi.

Kredit risklarini sug'urtalash va diversifikatsiya qilish mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha ishlab chiqilgan takliflar nafaqat banklarning moliyaviy xavfsizligini mustahkamlaydi, balki 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasi hamda 2030-yilgacha bo'lgan Milliy taraqqiyot maqsadlarida belgilangan vazifalarni samarali amalga oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, ushbu mexanizmlarning to'liq tatbiqi bank sektorining investitsion jozibadorligini oshirib, real iqtisodiyot tarmoqlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashda muhim kafolat bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagi tadqiqot natijalaridan kelib chiqib aytish mumkinki, tijorat banklarida kredit risklarini sug'urtalash va diversifikatsiya qilish mexanizmlarini takomillashtirish bank tizimining barqarorligini mustahkamlash hamda moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashda eng muhim yo'nalishlardan biridir. Hozirgi sharoitda raqamli texnologiyalar asosida risklarni baholashni joriy etish, milliy kredit sug'urtasi tizimini yaratish va xalqaro moliyaviy vositalarni amaliyotga tatbiq etish zaruriyati dolzarb bo'lib qolmoqda. Ushbu chora-tadbirlar kredit risklarining pasayishiga, muammoli kreditlar ulushining kamayishiga va banklarning moliyaviy resurslardan samarali foydalanishiga olib keladi.

Shuningdek, kredit portfelini diversifikatsiya qilishda tarmoqlararo va hududlararo muvozanatni ta'minlash banklar uchun uzoq muddatli barqarorlikning kafolatidir. Bu orqali tijorat banklari nafaqat ichki iqtisodiy tebranishlarga bardosh bera oladi, balki global moliya bozorlaridagi o'zgarishlarga ham moslashuvchanligini oshiradi. Shu jihatdan qaraganda, bank sektorining risk-menejment mexanizmlarini chuqurlashtirish milliy iqtisodiyotning umumiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tijorat banklarida kredit risklarini sug'urtalash va diversifikatsiya qilish bo'yicha ishlab chiqilgan taklif va mexanizmlarni amaliyotga tatbiq etish 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasi hamda 2030-yilgacha bo'lgan Milliy taraqqiyot maqsadlari bilan uyg'un bo'lib, mamlakat bank tizimining raqobatbardoshligini oshirishga, investitsion jozibadorlikni kuchaytirishga va xalqaro reytinglarda yuqori o'rinlarni egallashiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sh.Z. Abdullayeva. Bank ishi. Darslik. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2017. – 746 b.
2. A.M. Rahimov. Tijorat banklari depozit bazasi va uni kengaytirish yo'llari. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun taqdim etilgan dissertatsiya avtoreferati. – Toshkent: Iqtisod-moliya nashriyoti, 2019. – 54 b.
3. A.A. Omonov. Tijorat banklarining resurslarini samarali boshqarish masalalari. Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc) ilmiy darajasini olish uchun taqdim etilgan dissertatsiya avtoreferati. – Toshkent, 2008. – 35 b.
4. Adem M. Impact of Income Diversification on Bank Stability: A Cross-Country Analysis. Asian Journal of Accounting Research, Vol. 8, No. 2, pp. 133–144. – Emerald, 2023.
5. Qiu Xinran. The Impact of FinTech on Credit Risk of Commercial Banks. Advances in Economics, Management and Political Sciences, Vol. 14, pp. 203–210. – EWA Publishing, 2023.
6. FinTech, Bank Diversification and Liquidity: Evidence from China. Research in International Business and Finance, Volume 67, Part A. – Science Direct, 2023–2024.
7. Sari N.W., Najmudin N., Jati D.P. Credit Diversification, Income Diversification, Credit Risk and Bank Financial Performance (Study on Conventional Banking during the Covid-19 Pandemic – Indonesia). Proceeding of International Conference on Sustainable Competitive Advantage, 2022–2023.
8. Eshonqulov A.A. Moliyaviy hisobot (Financial Reporting). O'quv qo'llanma. – Toshkent: TIB Nashr, 2025. – 485 b.
9. A.K. Ibragimov, Z.A. Umarov, K.R. Xotamov, N. Rizayev. Tijorat banklarida moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari. Darslik. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2020. – 446 b.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>